

0222 ისტორია და არქეოლოგია HISTORY AND ARCHAEOLOGY

მეორე მსოფლიო ომში ქართველთა მონაწილეობის ზოგიერთი საკითხი

ეკატერინე სოხაძე

წმ. ანდრეას ქართული უნივერსიტეტი

E-mail: e.sokhadze@sangu.edu.ge

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ქართველთა მონაწილეობა მეორე მსოფლიო ომში. ძირითადი ყურადღება ეთმობა წითელი არმიის რიგებში არსებული სტატისტიკურ სირთულეებს, რაც განაპირობებს მაშინ არსებული მონაცემების მიახლოებითობას მონაწილეთა თუ ომში დაღუპულთა შესახებ, გაანალიზებულია ახალი მონაცემები. ამავდროულად, წარმოდგენილია ქართველთა მონაწილეობა მეორე მსოფლიო ომში, გერმანიის მხარეზე, როგორც საბრძოლო სულისკვეთება საკუთარი სიცოცხლის გადარჩენისა თუ უფრო მეტად ეროვნული იდეის გამო, მათი გულწრფელი ფიქრი საქართველოს კომუნიზმის ტყვეობიდან გათავისუფლების შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, გერმანია, მეორე მსოფლიო ომი.

კაცობრიობის არსებობის მანძილზე, მრავლად გვხვდება ბრძოლის, გამიჯნობისა და პატრიოტული სულისკვეთების მაღალი იდეალებით განმსჭვალული ისტორიული ფაქტები, რომელთა მეშვეობით ვიგებთ თუ რაოდენ რთული გზა განვლო ადამიანებმა განვითარების ყოველ ეტაპზე და როგორ მოაღწია დღემდე. ზემოაღნიშნულში ვგულისხმობთ ორ მსოფლიო ომსაც, რომელთა მიზეზებისა თუ შედეგების განხილვა დღესაც არ კარგავს აქტუალობას. საკითხი ინტერესმოკლებულია არ არის საქართველოშიც, რასაც განაპირობებს ქართველთა მონაწილეობა და დამსახურება ამ ომებში.

გერმანიის მხრიდან საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის შემდეგ, ბუნებრივია, საქართველოს ომში მონაწილეობის თაობაზე არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა არ ჰქონდა. ცხადია, საბჭოთა ხელისუფლებას გერმანიის წინააღმდეგ საომარ მოქმედებებში რაც შეიძლება მეტი მებრძოლი სჭირდებოდა საბჭოთა რეჟიმის დაქვემდებარებაში მყოფი ქვეყნებიდან. ბუნებრივია, მათ შორის იყო საქართველოც. ომის მოთხოვნათა შესაბამისად, ქვეყნის მეურნეობა საომარ ყაიდაზე გარდაიქმნა, წყაროებში აღნიშნულია მეორე მსოფლიო ომში გაწვეულ მებრძოლთა სხვადასხვა მონაცემები მაგალითად; წიგნში „Великая Победа над фашизмом“, წარმოდგენილია საქართველოს ისტორიის მე-4 ტომისაგან განსხვავებული მონაცემები. თუ პირველში მითითებულია, რომ გაწვეულთა სრული რაოდენობა 400 ოთხმოცი ათასს შეადგენს, „საქართველოს ისტორიის“ მე-4 ტომიდან ვიგებთ, რომ 1942 წლის აპრილისთვის საქართველოდან გაწვეული იყო 500 ათასამდე მებრძოლი, მაგრამ არ არის მონაცემები შემდგომ გაწვევებზე, ამავე წყაროში აღნიშნულია, რომ საქართველოდან გაწვეულთაგან მობილიზებულთა 23,3 პროცენტი დაიღუპა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ომის დროს სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს 700 ათასზე მეტი მებრძოლი, მათგან 23 ათასი ოფიცერი, 46 გენერალი და ადმირალი. აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ საქართველოდან 16 ათასამდე ქალი იბრძოდა. საქართველოდან 1941-1945 წლებში გაწვეულთა რაოდენობის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურასა და პუბლიცისტიკაში ვრცელდება მცდარი მონაცემები, ომში მონაწილეთა რაოდენობა მერყეობს 400 ათასიდან 600 ათასამდე. ციფრი 600 ათასი დაასახელა თბილისში ვიზიტად მყოფმა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის გენერალურმა მდივანმა, ლეონიდ ბრეჟნევმა. ცხადია, მისთვის არავის უკითხავს თუ რა წყაროებს ეყრდნობოდა იგი. ეს ციფრი აიტაცა ქართულმა საბჭოთა ისტორიოგრაფიამ ყოველგვარი კრიტიკის გარეშე. სანდო მეცნიერული კვლევებით მტკიცდება, რომ საქართველოდან ომში გაწვეულთა რაოდენობა არ შეიძლება 350 ათასზე მეტი ყოფილიყო, ეს მაჩვენებელი არის მაქსიმუმი რისი გაღებაც საქართველოს შეეძლო, აღნიშნავს ისტორიკოსი, ვახტანგ გურული. იმის გათვალისწინებით,

რომ ფრონტზე მოსახლეობის გაწვევამ სოფლის მეურნეობა ისედაც მუშახელის გარეშე დატოვა, სასოფლო-სამეურნეო მუშაობის მთელი სიმძიმე ქალებს, ბავშვებს, მოხუცებს დააწვათ. საქართველოდან გაწვეულ მებრძოლთა რაზმებისგან შეიქმნა რამდენიმე ქართული დივიზია, რასაც, ნათლად წარმოგვიდგენს ისტორიკოსი მიხეილ ბახტაძე თავის ნაშრომში: „ქართველები მეორე მსოფლიო ომში“, რომელიც ცხადყოფს საქართველოს როლს ამ ომში.

აღნიშნული წყაროდან ვიგებთ, რომ ომში გაწვეული ქართველთა რაზმებისგან შეიქმნა შემდეგი დივიზიები: 24-ე, 242-ე (ჩეხოსლოვაკიაში მიმდინარე ბრძოლებში), 276-ე (ქალაქ კიევისთვის მიმდინარე ბრძოლებში), 296-ე, 349-ე, 351-ე, 386-ე, 392-ე, 394-ე, 406-ე, 414-ე (ყირიმის ნახევარკუნძულისა და ქალაქ სევასტოპოლისათვის მიმდინარე ბრძოლებში). აღნიშნული დივიზიებიდან უმეტესობამ თავი გაწირა კავკასიისათვის მიმდინარე ბრძოლაში, რომლის მთავარი ლოკაციები იყო: მარუხი, სანჭარო, ქლუხორი და სხვა. ქართველები იბრძოდნენ როგორც ქვეითთა ნაწილებში ასევე, ავიაციაში, საზღვაო ფლოტში. აქტიურად მონაწილეობდნენ იმ პარტიზანულ რაზმებში, რომლებიც იბრძოდნენ გერმანელთა ზურგში უკრაინისა და ბელარუსიის ტერიტორიაზე. ასევე ქართველები იბრძოდნენ საფრანგეთის არმიის რიგებში, რომელთა შორის თავი ისახელა პოლკოვნიკმა დიმიტრი ამილახვარმა, რომლის სახელი სრულიად მსოფლიოსთვისაც ცნობილია [1].

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ომში ცალკეულ საჯარისო შენაერთებს ხელმძღვანელობდნენ გენერლები: კონსტანტინე ლესელიძე, ვლადიმერ ჯანჯღავა, ესტატე ტატანაშვილი, პორფირე ჩანჩიბაძე და სხვა. რომლებმაც თვალსაჩინო გმირობის მაგალითი უჩვენეს მთელს მსოფლიოს. განსაკუთრებით უნდა გამოვყოთ ქართველთა მსხვერპლი ქერჩის ბრძოლაში. სადაც 224-ე დივიზია იბრძოდა. ასევე აღნიშვნის ღირსია ქართველი პოეტები, რომლებმაც ლიტერატურული მოღვაწეობა გვერდზე გადადეს და შეუპოვრად იბრძოდნენ წითელარმიელთა რაზმში, მედგრად იცავდნენ საქართველოს, ისტორიამ შემოგვინახა და გადმოგვცა ბრძოლის ქარცეცხლში გახვეულ მეომართა სულიერი მდგომარეობა.

საქართველო, საბჭოთა დროშის ქვეშ მოქცეული ქვეყნების მსგავსად, იძულებული იყო ომში ჩაბმულიყო. საქართველომ მონაწილეობა მიიღო, როგორც საბჭოთა იმპერიის ნაწილმა და არა როგორც ცალკეულმა ერთეულმა. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ძნელი სათქმელია, ომში ჩართვის გადაწყვეტილება ქართველთა უბრალო ვალდებულება იყო თუ პატრიოტული სულისკვეთების გამოძახილი, მაგრამ აშკარაა, რომ ქართველი მეომრები თავს არ ზოგავდნენ, მედგრად ებრძოდნენ მტერს და თითოეულ მათგანს სწამდა, რომ საკუთარ სამშობლოსა და ოჯახებს იცავდნენ, რაც ცალსახად მიუთითებს მათ დაუოკებელ სურვილზე, რომელიც ფაშიზმის დამხობას ითვალისწინებდა.

„სამამულო ომი“, რომელსაც საბჭოთა ბლოკის ქვეყნებში ასე მოიხსენიებდნენ, დიდი სიმბოლოს მატარებელი გახლდათ იმ დროინდელი საბჭოთა მოსახლეობისთვის და რა საკვირველია, ქართველებისთვისაც. საქართველო მეორე მსოფლიო ომში ძლიერი ზურგი იყო საბჭოთა კავშირისთვის, ომის წლებში საქართველო ამიერკავკასიის ფრონტსა და შავი ზღვის ფლოტს უმაგრებდა ზურგს და მებრძოლებს ამარაგებდა ომისათვის აუცილებელი საქონლითა და ნედლეულით. ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა მდგომარეობაში აღმოჩნდებოდა ქვეყანა, როდესაც იმ დროინდელი მოსახლეობის 24%, რომელსაც ახალგაზრდა შრომისუნარიანი მამაკაცები წარმოადგენდნენ, მშობლიურ მიწას მოსწყდნენ და გადაიკარგნენ უცხო მხარეში თავგანწირული ბრძოლისა და მსხვერპლის გასაღებად. ქვეყანაში დარჩენილები დღესა და დამეს ასწორებდნენ, რომ მეომრებს საჭირო ეკიპირება, პროდუქტები არ მოჰკლებოდათ. ამარაგებდნენ აუცილებელი ნივთებით.

„ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის“ მე-3 ტომის თანახმად: 224 ათას შვიდასი ჯარისკაცი და ოფიცერი დაჯილდოვდა სსრკ-ის ორდენებითა და მედლებით. 164-ს მიენიჭა საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება. ამ მონაცემებს კიდევ უფრო სარწმუნოს ხდის ეროვნული მუზეუმის უცნობი კოლექციები და ექსპონატები. საგამოფენო სივრცეში და მის ფონდებში

დაცულია მემორიალური ნივთები, რომლებიც მოწმობს, რომ ქართველები იცავდნენ არამხოლოდ საკუთარ ქვეყანას, არამედ მსოფლიოს ახალი წესრიგის დამყარებაში მონაწილეობდნენ. გამოფენაზე წარმოდგენილია ყველა მნიშვნელოვანი ჯილდო და ორდენი, რომლებიც ომის ვეტერანებმა გადასცეს მუზეუმის გამოფენას, რომელსაც „ქართველები მეორე მსოფლიო ომში“ ეწოდება [2].

რისთვის იბრძოდნენ ქართველი პატრიოტები გერმანიის დროშის ქვეშ? ეს კითხვა მეტად აქტუალურია მეორე მსოფლიო ომში ქართველთა მონაწილეობის საკითხის შესასწავლ კონტექსტში. გერმანელთა მხარეს დაახლოებით 30 ათასი ქართველი იბრძოდა. ვერმანის შემადგენლობაში ქართული და ზოგადად, სხვა ნაციონალური სამხედრო ნაწილების შექმნის იდეა გერმანიის მთავრობის შესაბამის უწყებებს სსრკ-ზე თავდასხმამდე გააჩნდათ, კარგა ხნით ადრე ამუშავებდნენ და მხოლოდ იდეის დონეზე განიხილებოდა და რეალური მხოლოდ 1941 წლის ივნისში გახდა, როდესაც ჰიტლერმა ომი წამოიწყო და სულ მოკლე დროში წარმატებას მიაღწია დაიკავა ბელორუსი, მოლდოვა უკრაინის მნიშვნელოვანი ნაწილი, ბალტიისპირეთი. ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ასეულ ათასობით საბჭოთა ჯარისკაცი მოექცა ტყვეობაში. ჯერ კიდევ 1941 წლის აგვისტოში, აღმოსავლეთის ტერიტორიების სამინისტროს ეგიდით, ე.წ. სამხედრო ტყვეების საკითხთა კომისია შეიქმნა. ეს კომისია საკონცენტრაციო ბანაკებში მოხვედრილი საბჭოთა ჯარისკაცების ეროვნული ნიშნით აღწერას აწარმოებდა.

გერმანიის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე 18 ათასი ქართველი სამხედრო ტყვე იმყოფებოდა, გარდა ამისა სპეციალურ ბანაკებში დამატებით 15 ათასი ქართველი ჯარისკაცი იმყოფებოდა. გიორგი მაღალაშვილის უდიდესი დამსახურებაა, რომ ამ ჯარისკაცთა უმრავლესობა 1941-1942 წლების მკაცრ ზამთარს მშვიდობიანად გადაურჩნენ საკონცენტრაციო ბანაკებში და ამის შემდგომ შეიქმნა ქართული ბატალიონები. ამის შესახებ კი ცნობებს გვაწვდის ისტორიკოსი მიხეილ ბახტაძე ნაშრომში „ქართველები მეორე მსოფლიო ომში“ და დაზუსტებით გადმოსცემს გერმანიის მხარეს მებრძოლ ქართველ შენაერთთა შესახებ მონაცემებს. შეიქმნა ქართული ლეგიონი შალვა მაღლაკელიძის მეთაურობით ესენი გახლდათ: 795-ე ბატალიონი „შალვა მაღლაკელიძე“, 796-ე ბატალიონი, 797-ე ბატალიონი „გიორგი სააკაძე“, 798-ე ბატალიონი „მეფე ერეკლე II ბაგრატიონი“, 799-ე ბატალიონი „მეფე დავით აღმაშენებელი“, 822-ე „თამარ მეფე“, 823-ე „შოთა რუსთაველი“, 824-ე ბატალიონი „ილია ჭავჭავაძე“. გერმანიის სამხედრო ხელმძღვანელობის გადაწყვეტილებით შეიქმნა ასევე საგანგებო დანიშნულების ბატალიონი „ბერგმანი“ [1]. გერმანიის მხარეს მებრძოლ ქართველთა შესახებ საგანგებო ნაშრომებს წარმოგვიდგენს გიორგი მამულია „ქართული ლეგიონი ვერმანტში“ ესენი იყვნენ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ემიგრაციაში წასული ქართველები მეტწილად კი გერმანელების მხარეს გადაბირებული უბრალო ადამიანები, სამხედრო ტყვეები, რომლებსაც სჯეროდათ, რომ გერმანელებთან მოკავშირეობით საქართველო დამოუკიდებლობას დაიბრუნებდა. ქართული ლეგიონების შექმნის საკითხში აქტიურად იყვნენ ჩართულნი ვაჩნაძე და კედია მათ პირობებიც კი წამოუყენეს და დაანახეს გერმანიის მმართველ ორგანოს თუ რა პოზიცია გააჩნდა ქართველ ემიგრანტებს ამ საკითხთან დაკავშირებით:

1. ემიგრაციის წარმომადგენლებისა და გერმანიის ტყვეობაში მყოფი ქართველი საბჭოთა ჯარისკაცებისაგან ნაციონალური ბატალიონების შექმნა უნდა განხორციელებულიყო ქართული ნაციონალური კომიტეტის მეთვალყურეობით;

2. ქართული ლეგიონი სამხედრო-პოლიტიკურ მომზადებას უშუალოდ გერმანიის ტერიტორიაზე გაივლიდა და იგი მომავალში კავკასიის განმანთავისუფლებელი არმიის საფუძველი გახდებოდა;

3. ქართული ლეგიონი საბრძოლო მოქმედებებში მხოლოდ შესაბამისი მომზადების შემდეგ უნდა ჩართულიყო და მას მხოლოდ რუსეთის წინააღმდეგ აღმოსავლეთის ფრონტზე გამოიყენებდნენ.

სპირიდონ კედიას თქმით, გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლები ყოველთვის ხაზს უსვამდნენ, რომ პირველ ეტაპზე, საქართველო სლოვაკეთის მსგავსს დამოუკიდებლობის მოდელს მიიღებდა [3].

ისტორიკოსი ლაშა ბაქრაძე აღნიშნავს, რომ ძალიან ბევრმა ქართველმა იცოდა, ჰიტლერი მაშინვე დამოუკიდებელს არ გახდიდა საქართველოს. მათ სჯეროდათ, რომ ჰიტლერი მუდმივად არ იქნებოდა გერმანიის ლიდერი. მათთვის მთავარი იყო, რუსეთი და ბოლშევიზმი დაემარცხებინათ. ფიქრობდნენ, რომ საქართველო გერმანიის პროტექტორის ქვეშ უფრო ადვილად გახდებოდა დამოუკიდებელი. თუ დაუჯერებთ გამოთქმულ მოსაზრებას, შეიძლება ითქვას, რომ ყოველივე ზემოთ თქმული მეტად სარწმუნო საბუთად გვევლინება იმ საკითხთან წვდომაში თუ რამ განაპირობა ქართველთა ბრძოლა გერმანიის მხარეს. ამდენად, მეტად ღრმა კონტექსტისა და აზრის შემცველია გერმანელების მხარეს ქართველთა ბრძოლის საკითხი.

რთულია ვისაუბროთ ამ თემის ირგვლივ მხოლოდ წყაროებზე დაყრდნობით, გამოვიტანოთ ცალსახა დასკვნა და არ განვიხილოთ ვერმახტის ქართულ ლეგიონში მებრძოლთა იმ ნაწილის სულიერი მდგომარეობა, რომელთა პატრიოტული სულისკვეთება და იდეალები წითელიარმიის ბრძოლისკენ, რომ ისწრაფოდა, რადგან ნაცისტები მათთვის მთლიანად მსოფლიოს მტერები იყვნენ და ცივილიზებული სამყაროსთვისაც საფრთხეს წარმოადგენდნენ იქნებოდა ეს დასავლეთ ევროპა თუ ამერიკა, ნაცისტური გერმანიის გავლენა საკმაოდ დიდი იყო იმდროინდელ მსოფლიოში და თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ საკმაოდ ძლიერ და საშიშ ძალასთან გვაქვს საქმე. ამ ფაქტის საუკეთესო გამართლებად გვევლინება ფორე (ქრისტეფორე) მოსულიშვილის ისტორია, რომელიც ერთ-ერთ პარტიზანულ ბრძოლაში მძიმედ დაჭრილი გერმანელებმა ტყვედ აიყვანეს და მაშინვე ვერმახტის ქართულ ლეგიონში უკრეს თავი, რათა გამოჯანმრთელების შემდეგ შეერთებოდა იმ ქართველებს, რომლებიც იბრძოდნენ ნაცისტთა მხარეს. მაგრამ მოვლენები ისე განვითარდა, რომ სრულად გაუცრუვდათ ეს იმედები გერმანელებს. ფორემ გასაოცარი სიმტკიცე და მამაცობა აჩვენა მათ და დაუმტკიცა, რომ იგი წითელარმიელთა ნაწილია და არასდროს უღალატებდა მათ. ამის ნათელ მაგალითად მინდა წარმოგიდგინოთ ნაწყვეტი ედუარდ სიხარულიძის წიგნის "იტალიის ეროვნული გმირი":

1943 წლის დამლევს ტყვეთა ნაწილი (დაუდასტურებელი ვერსიით ფორე ვერმახტის ქართულ ლეგიონში მსახურობდა) პოლონეთიდან საფრანგეთში გადაიყვანეს. ფორე იმ ბანაკში მოხვდა, რომლის კომენდანტიც სიმკაცრით განთქმული ობერშტურმფიურერი ჰანს ფონ ფალკენშტაინი იყო. ერთერთი შემოვლისას მისი ყურადღება ფორემ მიიპყრო, ალბათ მისი ახოვანი აღნაგობის და წვერების გამო.

- სადაური ხარ? - ჰკითხა ოფიცერმა.
- ქართველი.
- აჰა, ქართველი, ქართველი ... - გაიმეორა კომენდანტმა და უცებ იყვირა: დაიჩოქე! ფორე კიდევ უფრო გაიმართა წელში და თვალი თვალში გაუყარა. კომენდანტმა ერთხანს უყურა ფორეს, მერე მათრახი მოიმარჯვა და გადაუჭირა.

ფორე არც შერხეულა, მოულოდნელად მოუქნია მკლავი და სახეში გაარტყა ... კომენდანტი მოცელილივით დავარდა მიწაყრილზე. მისი დაცვა და ტყვეები გაოგნებისგან გაშემდნენ ... კომენდანტი ძლივს წამოდგა, ყურიდან და ცხვირიდან სისხლი მოსდიოდა. ჯარისკაცებს ანიშნა უკან დაიხიეთო და აკანკალებული ხელით ამოიღო პარაბელუმი ... შეტრიალდა და წავიდა ... სადამოს ფორემ თავის მეგობარ ისაკ ძამსაშვილს უთხრა: "ეს კაცი მართლა ნამდვილი ვაჟკაცი ყოფილა!" ისაკი იგონებს: "თავიდან ვერ გავიგე რა იგულისხმა ფორემ, მერე მივხვდი, რომ უიარაღო ტყვის საჯაროდ დახვრეტა სახეში გარტყმის გამო საკუთარი უღირსობის დემონსტრაცია და შიშის აღიარება იქნებოდა. ბოლოსდაბოლოს კომენდანტი ბარონი იყო" [4].

აღნიშნული ნაწყვეტი, დიალოგი მოსულიშვილსა და ნაცისტთა ოფიცერს შორის მკაფიოდ გვიჩვენებს, თუ რაოდენ ურყევი, მტკიცე, ღირსეული და ზედმეტად მაღალი პატრიოტული ელემენტებით იყო განსჭვალული ფორეს, როგორც რიგითი წითელარმიელის სულისკვეთება.

გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის მხარეს მებრძოლ ქართველთა სტატისტიკა: ომის დასრულების შემდგომ ეტაპზე ყველაზე მნიშვნელოვანი რაც რჩება ორივე მხარისთვის, ეს არის ადამიანური დანაკარგისა და სხვადასხვა სახის ზარალის დათვლა. აღნიშნულ თემაზე სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას სათავე დაუდო ჯერ კიდევ კავკასიაში სამომარი მოქმედებების დროს მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქართველოს ფილიალში შექმნილმა სამამულო ომის ისტორიის მასალების შემგროვებელმა და შემსწავლელმა კომისიამ, აკადემიკოს გ. ხაჭაპურიძის თავმჯდომარეობით. შემდეგ პერიოდში ამ თემატიკაზე მუშაობდნენ და ნაშრომები აქვთ გამოქვეყნებული მ. ქოჩიაშვილს, ა. იოსელიანს, კ. ცქიტიშვილს და სხვებს.

მეორე მსოფლიო ომში გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის მხარეს დაღუპულ ქართველთა სტატისტიკის შესახებ საინტერესო მასალას გვაწვდის რევაზ გაჩეჩილაძე ნაშრომში „საქართველო მსოფლიო კონტექსტში“, რომელიც ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მეტად სარწმუნო წყაროდ გვევლინება, სადაც ნათლად არის გადმოცემული ომის შედეგები საქართველოსთვის. გავრცელებულია მოსახერხებელი თანახმად, მეორე მსოფლიო ომში საქართველომ 300 ათასი მებრძოლი დაკარგა, რაც გამოდის, რომ იმდროინდელი მოსახლეობის 13,3 პროცენტი [5], თუმცა წლების განმავლობაში დიდი გამოხმაურება სდევდა თან აღნიშნულ რიცხვს და არ წყდებოდა მსჯელობა, კამათი, განხილვა და ხელახალი გადაფასება მონაცემებისა.

რევაზ გაჩეჩილაძის ამავე ნაშრომშია ნახსენები, რომ სამხედრო ექსპერტი მ. ფილიმოშინი გვთავაზობს თავის გამოთვლას, სადაც ვიგებთ, რომ ბრძოლაში დაიღუპა და უგზო-უკვლოდ დაიკარგა 79,5 ათასი ქართველი, რომელიც იმდროინდელი მოსახლეობის 3,5 პროცენტს შეადგენს. ხოლო საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრებ ეთნიკურ ჯგუფთა დანაკარგი კი 140-150 ათასამდე მერყეობს [5]. უმეტესი დანაკარგი კი ქერჩის ბრძოლას მოყვა, სადაც სარდლობის დაუდევრობასა და უნიჭობას უამრავი ქართველის სიცოცხლე შეეწირა.

როგორც ვხედავთ, წითელარმიაში მებრძოლ ქართველთა დანაკარგი საკმაოდ ტრაგიკული მონაცემია, თუმცა წლების განმავლობაში არსებულ, დასახელებულ რიცხვამდე „300 ათასი“ ბევრი უკლია. ძალიან რთული წარმოსადგენია, რომ საქართველოს მიწას უამრავი ახალგაზრდა მოსწყდა და მათგან უმეტესი და დაიღუპა. აგრეთვე მეტად საყურადღებო და პრობლემურია უგზო-უკვლოდ დაკარგულთა საკითხი.

რაც შეეხება გერმანიის მხარეს მებრძოლ ქართველებს, მათი რიცხვი 30 ათასამდე მერყეობს, ხოლო ქართულ ბატალიონთა თითქმის 2/3 განადგურდა, ყველაზე სისხლისმღვრელი მათთვის კურსკის ბრძოლა აღმოჩნდა.

სამშობლოში დაბრუნებულთა მდგომარეობას თუ გავითვალისწინებთ, მათგან საღსალამათი იშვიათად, რომ ყოფილიყო, რადგან უამრავი ხეიბარი და ფსიქიურად გაუწონასწორებელი გახლდათ, ომის სიმძიმემ უდიდესი დაღი დაასვა მათ სიცოცხლეს.

კვლევამ მიგვიყვანა შემდეგ დასკვნამდე:

1. უპირველეს ყოვლისა, გაირკვა, რომ ქართველთა მონაწილეობა მეორე მსოფლიო ომში რამდენიმე მიზეზით იყო განპირობებული ეს გახლდათ, პატრიოტული სულისკვეთების გამოძახილი, საერთო მტრის წინააღმდეგ ბრძოლა, ქართველ მეომართა ღრმა რწმენა, რომ ისინი ამგვარად თავიანთ სამშობლოს და ოჯახებს იცავდნენ და მათი წარმოდგენით გაღებული მსხვერპლი და თავგანწირვა სრულიად ბუნებრივი იყო, აგრეთვე, გამოიკვეთა, სხვა იდეალების მქონდე ქართველთა მეორე ნაწილის პოზიცია, რომლებიც გერმანიის მხარეს იბრძოდნენ და უმეტესად ესენი იყვნენ გასაბჭოების შემდეგ სამშობლოდან გადახვეწილი ემიგრანტები და საბჭოთა რეჟიმის „კლანჭებისგან“ თავის დაღწევას ლამობდნენ, ხოლო მებრძოლთა შორის იყვნენ ტყვედ ჩავარდილი ჯარისკაცები, რომლებიც ბედის ჩარხმა მტრის ბანაკში გადაისროლა.

2. მეორე საკითხი, რომელიც ესოდენ მნიშვნელოვანია ეს გახლავთ მსხვერპლთა რაოდენობა, სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით, თვალნათელია, რომ საქართველოს მეორე მსოფლიო ომში ჩაბმა ძვირად დაუჯდა. ის ფაქტიც, რომ იმდროინდელი მოსახლეობა არც თუ ისე დიდი რაოდენობისა იყო და უფრო მეტად ქმნიდა ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური სფეროების მოშლის საშიშროებას.

საბოლოოდ, უნდა ითქვას, რომ „დიდი სამამულო ომი“ საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე სისხლისმღვრელი და მძიმე გახლდათ, ამდენად, უპრიანია მივიჩნიოთ, რომ მეორე მსოფლიო ომში ქართველთა მონაწილეობა არასდროს დაკარგავს აქტუალობას და კვლავ მრავალჯერ მოუწევს საქართველოს ისტორიას და საზოგადოებას თავიდან გადააფასოს, რა უფრო მნიშვნელოვანი იყო იმ პერიოდში, მმართველ ძალას დამორჩილება და ბრმად მინდობა თუ გაანალიზება, რაოდენ საფრთხის შემცველია ის რეჟიმი, რომლის გამარჯვებისთვისაც იღწვი და აგრეთვე ამ ომში ადამიანური ზარალის პატრიოტული სულისკვეთებისათვის თავგანწირვით გამართლება.

ლიტერატურა

1. ბახტაძე, მ. ქართველები მეორე მსოფლიო ომში. თბილისი. 2014წ.
2. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია (pp. მე-3 ტომი). 1965წ. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია.
3. მამულია, გ. ვერმახტის ქართული ლეგიონი. თბილისი. 2011წ.
4. სიხარულიძე, ე. „იტალიის ეროვნული გმირი“. თბილისი: საბჭოთა საქართველო. 1973წ.
5. გაჩეჩილაძე, რ. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში. 2017: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
6. გ. გაბლიანი, მეორე მსოფლიო ომი და ქართველები. 1996წ.
7. დაუშვილი, რ. (n.d.). მეორე მსოფლიო ომი და საქართველო.
8. გურული, ვ. (n.d.). მეორე მსოფლიო ომი და საქართველო: კრიტიკული წერილები, საქართველოს ისტორიის ნარკვევები VII ტომისა და საბჭოთა პერიოდში ისტორიოგრაფების მუშაობის შესახებ.
9. მ. ბასილაძე, გ. მ. (n.d.). ქართველები გერმანიის მხარეს II მსოფლიო ომში.
10. საქართველოს ისტორია უძველესი დროიდან XX საუკუნის ბოლომდე. 2012წ. თბილისი: პალიტრა L .
11. Великая Победа над фашизмом. 2014. Москва.
12. newsday.ge. (2015, 26 ივნისი). Retrieved from newsday.ge: <http://newsday.ge/new/index.php>

Some issues of Georgian participation in the Second World War

Ekaterine Sokhadze

Abstract

The article discusses the participation of Georgians in the Second World War. The main focus is on the statistical difficulties in the ranks of the Red Army, What determines the approximation of the existing data about the participants or those who died in the war, new data is analyzed. At the same time, the participation of Georgians in the Second World War, on the side of Germany, is presented, as a fighting spirit to save their own lives or more because of the national idea, their sincere thought about liberating Georgia from the captivity of communism.

Keywords: Georgia, Germany, Second World War.